



Удовика Л.Г.

*кандидат філософських наук
Заторізький державний університет*

ІДЕЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ В СИНЕРГЕТИЧНОМУ ВИМІРІ

Розбудова української державності аналізується через призму минулого часу. На це зорієнтована наука, яка ретельно вивчає культурно-історичну спадщину і знайдені тут перлини позитивного досвіду спрямовує в галузь освіти. У той же час, специфіка перехідного періоду вимагає відпрацьовувати проекти державності, що часуються з майбутнього.

Ідея розбудови державності в Україні сьогодні є провідною для українського суспільства. Протягом майже десятиліття йде інтенсивний пошук історичних, соціальних, політичних, ментальних, етнопсихологічних та інших засад розбудови державності. Закономірно, що в полі зору дослідників знаходиться багата культурно-історична спадщина України та світовий досвід, у тому числі і післявоєнного часу.

Звернення до минулого має сенс, якщо вирішувати проблеми сьогодення методом історичних аналогій. І в цьому є щось обнадійливе. Після закінчення другої світової війни, наприклад, коли значна частина Європи була в руїнах, становище мільйонів людей, які залишилися без засобів до існування, а то і без даху над головою, досить нагадує життя багатьох людей у сучасній Україні.

Дослідники весь час намагаються зрозуміти, чому за якісь 5-8 років провідні країни Європи подолали розруху, а через 20 років - стали розвиненими. Досвід виходу деяких країн з кризи вражає. Так, наприклад, Японія, яка за

час другої світової війни зазнала ще більшої розрухи. Але і вона пододала ці надзвичайні труднощі. Згадаємо, що ця країна, незважаючи на мізерний післявоєнний бюджет, економила на всьому (навіть на найнеобхіднішому), визнавала доцільним відправляти молодь за кордон оволодівати найновішими досягненнями ринкової економіки - і через десять років виникло "японське чудо".

Порівнюючи сучасну ситуацію в Україні з тією, що свого часу була в Європі та Японії, можна зробити висновок, що однією із причин нашої кризи є втрата як окремою особистістю, так і суспільством у цілому мобілізаційних мотивів, ідейних і моральних орієнтирів.

Ще однією перешкодою є те, що свідомість пересічних громадян, навіть фахівців має спрямування протилежне напрямку саморозгортання соціального світу, тобто спрямована у протилежний бік від напрямку природного саморозгортання соціальної системи. Тому далеко не випадково в суспільствознавчій і спеціальній дослідницькій літературі можна зустріти різні терміни, що характеризують українське суспільство на початку ХХІ століття: перехідне, трансформоване, модернізоване, реформоване, кризове, посткомуністичне, посттоталітарне т.п., які хоча часто і використовуються як синоніми, але все ж таки підкреслюють різні аспекти складного соціально-політичного процесу в країні, що сприяє більш адекватному і повному

відображенню сутності певних специфічних сторін глибоких соціальних зрушень. Але всі вони пов'язані з минулим станом країни і це стримує саморозгортання соціальної системи на нових засадах.

У той же час в Україні є повне розуміння того, що розбудова державності ґрунтується на мобілізації науково-освітнього потенціалу. Для успіху державотворчого процесу особливо важливим є залучення наукового потенціалу країни до процесу прийняття суспільно значущих рішень, програм реформування економіки, соціальної сфери життя суспільства. І хоча в теперішньому складі Верховної Ради України, в адміністрації Президента і регіональних державних адміністраціях працює чимало осіб з науковими званнями і ступеннями, стверджувати, що роль наукової еліти в житті суспільства зростає, було б великим перебільшенням. Необхідним є реальне залучення науковців до незалежної наукової експертизи найбільш важливих державних рішень, напрямів реформування, до ширшого аналізу того, що відбувається в нашому суспільстві, в економіці та політиці, до формування науково обґрунтованої мети цієї політики, нових ідей та цінностей суспільства.

Загальновідомо, що формування інтелектуальних ресурсів країни відбувається завдяки функціонуванню системи освіти. Освіта формує людину, здатну генерувати нові ідеї, створювати і впроваджувати нові технології в усі сфери суспільного життя. Від ефективності освітньої системи у цілому залежить успішне реформування всіх інших сфер життєдіяльності суспільства. Недарма ж у розвинутих країнах кожний третій громадянин є причетним до функціонування освітньої системи. Американці пишаються своїми освітніми закладами і стверджують, що вони щедро фінансують діяльність університетів не тому, що країна багата, а навпаки, країна багата тому, що не швидко грошей для університетів.

Одночасно в Україні панує розуміння того, що інформаційне суспільство, як найбільш перспективна модель суспільного розвитку, що створюється сьогодні в розвинутих країнах - це суспільство, засноване, насамперед, на знаннях.

Тому інвестування в систему освіти має бути пріоритетним для розбудови модернізованої європейської держави.

Сучасний рівень розвитку суспільствознавчої думки надихає дослідників до усвідомлення того, що у точках біфуркації соціального розвитку звернення до минулого досвіду не завжди є перспективним. Оскільки саме у точках біфуркації існує потенційна можливість якісно нових шляхів саморозгортання державності. І Україна тут не є виключенням.

Саме у такі моменти необхідно якомога глибше "зазирнути" у майбутнє. А ця властивість, "зазирнути" у далеке майбутнє нашим теоретичним кадрам, на превеликий жаль, не притаманна. Ми є "визнаними" фахівцями лише з критики футурологічних концепцій. Усім добре відомо, що ще зовсім недавно на теренах вітчизняного суспільствознавства було дуже модним критикувати футурологічні концепції розвитку соціального світу, що пропонувались зарубіжними дослідниками. А вони, як сьогодні з'ясувалось, робили позитивну справу для діагностики та проектування майбутнього шляху розвитку свого світу.

То ж позитивний вихід ми вбачаємо у залученні апарату синергетики, яка має необмежений евристичний потенціал у дослідженні імовірнісних шляхів саморозгортання української державності в умовах інформаційної цивілізації.

Головною умовою при цьому є проектно-ціннісна свідомість науковців та їх здатність до універсалізації проектного підходу в розробці соціальної реальності. У широкому сенсі проект висвітлює теоретичні горизонти функціонування самого "третього" світу. Тобто духовно-практичного середовища людини, яке містить у собі і техніку, і культуру, і об'єктивоване знання. Цей світ існував завжди, але сьогодні він набуває проектно-формальності, яке конструювалося, яке претендує на особливе місце в людському мікрокосмі.

Вперше, як відомо, гносеологічний аналіз актів конструювання і теоретико-пізнавальних засобів, завдяки яким створюється феномен

проекту, був зроблений ще у XVIII столітті І.Кантом. Він показав, що між емпіричною і теоретичною діяльністю виступає творча сила продуктивного пізнання, що опосередковує ці когнітивні сфери актами конструювання. Виходячи з цього, ним був зроблений висновок про евристичну роль структур, креслень, схем, що містять цінність інтуїтивних чинників трансформації емпіричного в абстрактно - теоретичне і навпаки.

Вихід у XIX столітті на перший план матеріалістичної концепції поступального розвитку пізнавального процесу і зведення людської активності винятково до практики, як вищого синтезу теоретичного та емпіричного, надовго відсунув на задній план ідеї І.Канта про якісно інший шлях осягнення істини. Це було цілком закономірно на етапі індустріальної фази розвитку суспільства.

Однак сьогодні, у зв'язку з настанням інформаційної фази, ми все гостріше відчуваємо вихід на перший план актів реалізації гіпотез, різного роду мислених схем і теоретичних моделей, методологічного знання взагалі. У зв'язку з бурхливою комп'ютеризацією нашого повсякденного життя зараз одержує пріоритет процес створення різного роду моделей соціальних об'єктів, що ніяк не зменшує роль теоретичного знання.

Суть такого зрушення, як вважає С.Кримський, полягає в тому, що об'єкти сучасної науки втратили натуральність твердих тіл макрооточення людини і виступають (за прикладом квантово-механічних об'єктів) як

сузір'я певних можливостей. Як бачимо, об'єкти соціального світу є ідеальними зразками для наукового конструювання, проектування і прогнозування. Вивченням таких об'єктів якраз і є актуалізацією тих або інших ракурсів потенційного.

Таким чином, у ході дедуктивного способу засвоєння соціального світу інтеграція теоретичного знання і практичної дії досягається шляхом проміжної діяльності, яка вимагає спеціального соціотехнічного забезпечення. Вона пробиває собі дорогу через проектно-конструкторські розробки.

Копієць німецький філософ Гегель називав процес народження зоряних світів "мукою матерії". Щось подібне відбувається сьогодні з формуванням української державності: протягом майже десятиліття йде процес болючого, суперечливого, сповненого сподівань і відчаю творення нового світу. Завдання полягає в тому, щоб внести у цей процес максимум здорового глузду, максимально впорядкувати його, всіма силами розуму полегшити муки народження нової епохи.

The up-building of the Ukrainian statehood is analyzed in the light of the past. Such is the orientation of science, which thoroughly studies the cultural and historical heritage and directs the pearls of the positive experience to the field of education. At the same time the peculiarity of the transitional period demands to work up some statehood projects that are taken from the future on the basis of the spontaneous approach.